

Roda de Premsa Presentació del Projecte de Restauració de l'obra *Ciència i Caritat*
04/12/2017 Museu Picasso, Barcelona. Fotografia: Paul Mac Manus © Successió Pablo Picasso, VEGAP, Madrid 2017

PRESENTACIÓ DEL PROJECTE DE RESTAURACIÓ DE *CIÈNCIA I CARITAT*

Museu Picasso

Dep. de Premsa i Comunicació

Montcada 15 - 23

08003 Barcelona

Tel. 932 563 021 / 26

museupicasso_prensa@bcn.cat

www.museupicasso.bcn.cat

DOSSIER DE PREMSA

04.12.2017

Seguiu-nos a les xarxes:

#MuseuPicasso

SUMARI

CRÈDITS I PUBLICACIÓ	3
CALENDARI PREVIST	4
PRESENTACIÓ DE L'OBRA: <i>CIÈNCIA I CARITAT</i>	6
PRESENTACIÓ DEL PROJECTE DE RESTAURACIÓ	8
Antecedents històrics	
Fases del projecte de restauració	
EXPOSICIÓ MUSÉE PICASSO PARIS	15
BIBLIOGRAFIA SELECCIONADA	16
CRÈDITS FOTOGRÀFICS	17

CRÈDITS

Director
Cap del departament de Restauració i Conservació Preventiva
Equip de Restauració i Conservació Preventiva

Emmanuel Guigon
Reyes Jiménez
Sònia Berrocal i
Anna Vélez

Amb la col·laboració de l'equip del Museu Picasso: **Margarida Cortadella** (Biblioteca) **Sílvia Domènech** (Centre de Coneixement i Recerca), **Anna Fàbregas** i **Anna Anglès** (Registre), **Clara Fort** i **Raquel Revuelta** (Arxiu i Imatge Digital), **Yolanda Granel** (Manteniment), **Malén Gual** (Conservadora de Dibuix i Pintura), **Anna Guarro** i **Mireia Llorella** (Continguts Digitals), **Deirdre Haughey** (Gestió Públics) i **Assun Pinillos** (Gerent).

SERVEI DE PREMSA DEL MUSEU PICASSO

Anna Bru de Sala · Montse Salvadó

Tel. 932 563 026 / 932 563 021 museupicasso_prensa@bcn.cat
www.museupicasso.bcn.cat

PUBLICACIÓ

Títol: ***Ciència i Caritat al descobert***

Autors **Reyes Jiménez** i **Malén Gual**

Any: 2010

Pàgines: 160

Llengües: català i castellà

Editor: Museu Picasso col·lecció focus

ISBN: Català 978-84-9850-227-0; Castellà 978-84-9850-278-7

Dipòsit legal: B-4356-2010

CALENDARI PREVIST

JULIOL 2017

dll	dt	dc	dj	dv	dss	dg
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
*						
24	25	26	27	28	29	30
31						

* DOCUMENTACIÓ CIENTÍFICA PER IMATGES MULTIESPECTRALS I ESTUDIS QUÍMICS

NOVEMBRE 2017

dll	dt	dc	dj	dv	dss	dg
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
*						
27	28	29	30			

* INICI DELS TREBALLS DE RESTAURACIÓ I DESMUNTATGE DE LA PINTURA DEL SEU MARC

DESEMBRE 2018

dll	dt	dc	dj	dv	dss	dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
*						
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

* FASE DE NETEJA DE LA PINTURA

GENER 2018

dll	dt	dc	dj	dv	dss	dg
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
*						
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

* PROCÉS DE FIXACIÓ AL TALLER

FEBRER 2018

dll	dt	dc	dj	dv	dss	dg
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28				

* PROCÉS DE FIXACIÓ AL TALLER

* RETORN DE L'OBRA A LA SALA I RETOC DE COLOR

MARÇ 2018

dll	dt	dc	dj	dv	dss	dg
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

* RETOC DE COLOR

ABRIL 2018

dll	dt	dc	dj	dv	dss	dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

* RETOC DE COLOR

MAIG 2018

dll	dt	dc	dj	dv	dss	dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	29	27
28	29	30	31			

* FINALITZACIÓ DE LA RESTAURACIÓ

PRESENTACIÓ DE L'OBRA: CIÈNCIA I CARITAT

A principis de 1897, Picasso va emprendre l'execució de *Ciència i Caritat* amb l'objectiu de reforçar la seva presència als mitjans artístics nacionals. El Museu Picasso ha iniciat el procés de restauració d'aquesta emblemàtica obra, una tela de grans dimensions pintada per l'artista de la qual aquest any se celebra el 120è aniversari. Seguint les directrius del realisme social, tan en voga a finals del segle XIX, aquesta obra constitueix el colofó del primer període de joventut. L'oli es va presentar a la Exposición General de Bellas Artes que es va celebrar a Madrid aquell mateix any, on va obtenir una de les cent vint-i-cinc mencions honorífiques atorgades.

L'elecció del motiu va ser una aposta meditada i calculada del pare de l'artista. Poc amant dels riscos, José Ruiz va considerar les preferències dels jurats a l'hora d'atorgar els premis i va optar per un tema que unís la medicina moderna, personificada en el metge, i el socors assistencial, simbolitzat per la monja. Seguint els consells paterns, Picasso va pintar un quadre que té similituds argumentals i compositives amb les pintures de temàtica clínica, realitzades per pintors que triomfaven a les exposicions oficials. A part de decidir el tema, José Ruiz va fer de model per a la figura principal i, a fi que el seu fill pogués treballar amb tranquil·litat, va llogar un estudi al carrer de la Plata, a mig camí del domicili familiar al carrer de la Mercè i la Llotja.

En pintar aquesta ambiciosa tela, Picasso es va cenyir als preceptes i a l'estricta tècnica academicista a la recerca del realisme de l'escena, tot i que la versemblança de l'ambient va ser qüestionada per l'artificiositat del decorat i per l'actitud forçada dels personatges.

Una sèrie d'esbossos de petites dimensions —el Museu en conserva sis dels vuit coneguts— posa de manifest les variacions compositives i les dificultats del jove artista, qui, en aplicar directament l'oli sobre la tela sense recórrer al dibuix previ, va haver d'anar rectificat la ubicació i el gest de les figures fins aconseguir l'efecte desitjat. Això no obstant, el rostre del metge, executat *alla prima*, denota una tècnica depurada i una percepció psicològica adquirida i perfeccionada en els nombrosos retrats que Picasso havia fet del seu pare.

Malgrat l'efectisme, en aquesta obra hi ha alguns detalls determinants que l'allunyen de la pulcritud del corrent de realisme social. Els regalims de color marró que embruten la paret sota els porticons tancats són més eloqüents, per evocar la pobresa, que no pas el decorat fictici. De la mateixa manera, el marc barroc que substitueix el crucifix dels primers esbossos i que també apareix a l'obra *L'escolà* (Museu de Montserrat, Barcelona), es contradiu amb l'austeritat de la cambra.

PRESENTACIÓ DEL PROJECTE DE RESTAURACIÓ

Antecedents històrics

Ciència i Caritat va ser donada l'any 1970 per Pablo Picasso al Museu Picasso. És una obra de l'època de formació de l'artista que va ser pintada a l'últim pis del carrer de la Plata, un estudi llogat expressament pel seu pare, avui reconvertit en hotel. L'obra es va presentar a l'exposició de 1897 a Madrid i d'aquí es va quedar a Màlaga a casa del seu oncle Salvador Ruiz, fins al 1918. A la seva mort, la vídua la va retornar a Barcelona, al domicili familiar del passeig de Gràcia.

Es disposa d'aquesta imatge de la darrera ubicació de *Ciència i Caritat*, abans de passar a formar part de la col·lecció del Museu, on apareix clavada directament a la paret i sense bastidor a la casa familiar de Barcelona. El llenç estava envoltat per una sanefa perimètrica, com si es tractés d'un domàs.

1970, primera restauració

La primera restauració de la pintura data del mateix any de la donació, 1970. Estava en unes condicions de conservació complicades, com ho demostren les fotos de l'època i diversos testimonis orals. Es va treballar amb molta pressió per tal de poder-la presentar a la inauguració del Museu. En aquell moment es va fer una restauració en profunditat, amb tractament integral de suport i de capa pictòrica, amb els criteris i els materials que hi havia aleshores. Després de mig segle, alguns dels materials aplicats en aquesta restauració han envellit. Els pigments aplicats en els retocs de color i els vernissos s'han alterat i modifiquen la correcta visió de l'obra.

2008 - 2010, 1r. estudi científic-tècnic

L'any 2008 es porta a terme el primer estudi científic-tècnic de la pintura *Ciència i Caritat*. La finalitat de l'estudi era aprofundir en la tècnica pictòrica de Pablo Picasso i valorar-ne l'estat de conservació. Aquest estudi es va realitzar amb el recolzament científic de Patrimoni UB (Universitat de Barcelona) i la col·laboració del MNAC.

L'estudi va determinar els diferents pigments de la paleta de Pablo Picasso, *pentimentis* o modificacions de la composició i es va poder aprofundir en el procés creatiu de l'artista, revelant les dificultats de realització de la pintura. Tot i que la datació biogràfica de la realització de l'obra sigui el mes de març de 1897, els estudis tècnics que es van presentar, fan suposar que la seva elaboració va ser anterior i que probablement es va iniciar a finals del 1896.

El resultat d'aquest treball es va plasmar a la mostra *Ciència i Caritat al descobert* presentada al Museu Picasso el 29 de novembre de 2010. L'exposició es va poder veure fins al 20 de febrer de 2011 a les sales 3 i 4 de la col·lecció.

2017, 2n. estudi científic-tècnic

L'objectiu del Museu Picasso no és fer una intervenció estètica de l'obra. Es vol fer una actuació que assenti físicament la pintura per restablir l'estabilitat perduda. La documentació que aportarà aquest estudi dotarà al Museu Picasso d'eines avançades que permetran al departament de Restauració i Conservació Preventiva implementar en el seu treball d'investigació diari.

[Documentació per imatges multiespectrals: obtenció de la gigafoto o gigapíxel](#)

Un tècnic extern es va desplaçar al Museu el mes de juliol per realitzar una captura d'imatges amb automatització robotitzada.

A través d'un format digital s'aconsegueixen multiimatges en alta resolució amb diverses fonts de llum –ultraviolada, infraroja i RX- mitjançant un sistema computeritzat. Cadascuna de les imatges té una resolució d'1.7 gigapíxels i està formada per 130 fotos de 21 megapíxels.

El resultat d'aquest estudi fotogràfic, proporciona al Museu una exhaustiva documentació de l'estat actual de conservació de l'obra i, a més, és una eina que facilita el treball sobre la pintura.

A partir d'ara, el Museu Picasso disposa d'una aplicació que permet visualitzar a la pantalla les imatges de la superfície pictòrica en alta resolució i fer la comparativa amb diferents fonts de llum (ultraviolada, infraroja i RX) convertint-se en un testimoni definitiu per a determinar els retocs no visibles, les esquerdes i la tècnica d'aplicació del color.

Al finalitzar la intervenció es repetirà la gigafoto fent servir el mateix procediment, i, d'aquesta manera, s'obtindrà el testimoni gràfic del resultat de la intervenció.

Documentació Científica-Tècnica

Per realitzar aquest estudi es compta amb el recolzament científicotècnic de l'equip multidisciplinari d'investigadors del projecte ProMeSA¹ del qual participa el Museu Picasso. Es tracta d'estudis fisicoquímics on els científics defineixen tant els procediments del procés com la determinació dels materials usats per Picasso.

En aquesta segona fase, a més, l'estudi se centra en les petites pintures relacionades per tal d'aprofundir en la tesi del 2010 que apuntava que no es tractaven de pintures preparatòries sinó de testimonis pictòrics que Pablo Picasso va deixar del seu procés de treball.

Aquests petits esbossos tenen una importància cabdal en la conclusió i complexitat de l'obra, no són simples treballs preparatoris sinó testimonis del procés creatiu i de proves d'estat dels distints moments pels quals va transcórrer l'obra, segons afirma la restauradora del Museu Picasso, Reyes Jiménez.

Al mateix temps, s'estableixen paral·lelismes tècnics amb altres pintures relacionades, principalment els retrats del pare i els petits dibuixos d'estudi de l'anatomia de la mà.

1.

STUDY OF THE MECHANICAL AND DIMENSIONAL PROPERTIES OF COMMERCIALY MANUFACTURED PAINT FILMS AND THEIR INFLUENCE IN THE PHYSICAL AND CHEMICAL DEGRADATION OF MODERN AND CONTEMPORARY PAINTINGS. (2017-2019) Ministerio de Economía, Industria y Competitividad (MICINN). Programa Estatal de Fomento de la Investigación Científica y Técnica de Excelencia

Fases del projecte de restauració

1. Estudis preliminars

La fase d'anàlisi de la restauració de l'obra *Ciència i Caritat* s'inicia arrel de les conclusions del primer estudi científicotècnic de l'any 2010. Cal tenir en compte, com hem comentat anteriorment, que l'obra *Ciència i Caritat* va ser restaurada fa 50 anys amb els criteris, materials i circumstàncies del moment. En aquesta ocasió, es va confrontar les imatges de l'arxiu fotogràfic del 1970, data d'ingrés de l'obra a la col·leccions del Museu, per establir anàlisis comparatives i avaluar els canvis al llarg d'aquest temps.

S'ha constatat l'envelliment dels materials aplicats que suposa l'alteració dels pigments en els retocs de colors i els vernissos que impedeixen la correcta visió de l'obra. Ja en l'estudi del 2010, es van detectar restes d'adhesiu a la superfície pictòrica que no es van retirar correctament quan es va fer la restauració de l'any 1970. Amb el pas del temps aquestes restes han cristal·litzat i la contracció de la capa de cola en la superfície produeix tensions i un preocupant aixecament de la capa pictòrica.

2. Presa d'imatges d'alta resolució amb el sistema mecànic robotitzat

L'estiu de 2017 es va iniciar aquest nou estudi amb el recolzament de diferents tècnics. Es va fer una imatge d'alta resolució mitjançant un sistema mecànic robotitzat que es desplaça per eixos cartesianes i manté la càmera a una distància constant de l'obra. Amb això es van obtenir imatges amb diferents fonts de llum: llum visible, llum visible lateral, llum ultravioleta, infrarojos i raigs X. Les càmeres utilitzades són: una Canon EOS 5D Mark II (21,1 MP) 48 bits per a les fotografies amb llum visible incident i lateral, i una Fujifilm IS PRO (12,9 MP) 24 bits amb rang espectral de 380- 1000 nm per a la fotografia digital infraroja.

3. Processament de la documentació

Finalment, amb les nombroses imatges preses es va crear el mosaic que conforma la imatge en Gigapíxel final. Un *software* visor piramidal permet a l'equip de restauració del Museu visualitzar la superfície de l'obra i navegar-hi adequant el nivell de zoom. Això ofereix la possibilitat de comparar amb precisió les imatges obtingudes per mitjà de les diferents tècniques d'estudi. L'alta resolució aconseguida permet una visió i un examen millors de la superfície de les obres i les seves capes internes, cosa que facilita l'estudi tècnic posterior.

4. Adequació de l'espai de treball

El propòsit del Museu és minimitzar l'impacte que provocaria la retirada de la pintura del circuit permanent i fer partícips als visitants, implicant-los en la vida de la institució museística. Es procurarà fer la major part de la intervenció a la mateixa sala. Només es retirarà l'obra per efectuar la fixació de capa pictòrica, ja que s'hauran d'utilitzar eines i maquinàries que no es poden traslladar, i també per poder treballar amb la pintura en posició plana.

La pintura es treu del seu marc i s'instal·la en un cavallet per gran format per tal de facilitar la seva manipulació.

5. Fase de neteja

Durant el mes de desembre, els tècnics del departament de Restauració i Conservació Preventiva del Museu Picasso treballaran en la fase de neteja de la pintura. Aquest procés es podrà contemplar *in situ*. També es netejarà el bastidor i el revers de l'obra.

6. Estudis físics

El mes de gener de 2018, un cop finalitzada la fase de neteja es traslladarà l'obra al taller on es realitzarà el procés de fixació i una nova reflectografia d'infraroig.

7. Retoc de color

Un cop realitzat el procés de fixació, a mitjans de febrer, la pintura tornarà a les sales on es continuarà amb el retoc de color. La restauració s'espera que finalitzi a finals de maig i es pugui mostrar al Museu Picasso.

8. Estudis paral·lels a la restauració

Paral·lelament es continuaran fent estudis de materials tant de la pintura *Ciència i Caritat* com dels petits esbossos. Això permetrà aprofundir en la tècnica pictòrica de Picasso durant la seva etapa de formació.

9. Publicació de l'estudi

Tota la documentació científicotècnica d'aquest estudi es recollirà en una publicació.

EXPOSICIÓ MUSÉE PICASSO PARIS

La tardor de 2017 l'obra viatjarà a París per participar en la mostra que el Musée Picasso Paris prepara amb el títol *Chefs-d'oeuvre*. L'exposició acollirà diferents obres mestres de Pablo Picasso amb la finalitat d'explicar un relat del lloc que ocupa Picasso en la història de l'art i la societat. El Museu Picasso de Barcelona dirigeix la secció de l'exposició dedicada a *Ciència i Caritat*. Estarà oberta al públic del 4 de setembre de 2017 al 13 de gener de 2018.

Juntament amb *Ciència i Caritat* també s'exposaran els 6 estudis preparatoris, el retrat *El pare de l'artista*, la imatge radiogràfica de l'obra *Ciència i Caritat* i els resultats i tota la documentació dels estudis científicotècnics del procés de restauració.

CRÈDITS DE L'EXPOSICIÓ

Directora del projecte i Responsable de la presentació a París

Reyes Jiménez (cap de Restauració i Conservació Preventiva del Museu Picasso)

Coordinadora científica

Émilie Bouvard

BIBLOGRAFIA SELECCIONADA

Malén Gual, Eduard Vallès (eds), *Guia de la col·lecció*. Barcelona, Fundació Museu Picasso, 2014

Malén Gual, Reyes Jiménez, *Ciència i Caritat al descobert*. Barcelona, Museu Picasso, 2010

Maria Teresa Ocaña (dir.), *Picasso, la formació d'un geni: 1890-1904, dibuixos del Museu Picasso de Barcelona*. Barcelona, Museu Picasso / Lunwerg, 1997

Josep Palau i Fabre, *Picasso vivent: 1881-1907*. Barcelona, Polígrafa, 1980